

Vilde Moen

Barnevernets arbeid med mindreårige ofre for menneskehandel

Child welfare services' work with minor victims of human trafficking

Bacheloroppgave i barnevernspedagogikk

Veileder: Veronika Paulsen

Mai 2024

Vilde Moen

Barnevernets arbeid med mindreårige ofre for menneskehandel

Child welfare services' work with minor victims of human trafficking

Bacheloroppgave i barnevernspedagogikk
Veileder: Veronika Paulsen
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Kunnskap for en bedre verden

Vilde Moen

Barnevernets arbeid med mindreårige ofre for menneskehandel

Child welfare services' work with minor victims of human trafficking

Bacheloroppgave i barnevernspedagogikk

Veileder: Veronika Paulsen

Mai 2024

Sammendrag

Denne oppgaven ser på hvordan barnevernet arbeider med avdekking og oppfølging av mindreårige ofre for menneskehandel i Norge. For å se på dette, tas det utgangspunkt i norsk og internasjonal lovgivning, teori om de sårbare barna og hvilke konsekvenser utsettelse for menneskehandel kan ha for barns helse og utvikling. I tillegg gjøres en litteraturstudie, hvor funn fra tre forskjellige forskningsrapporter blir presentert. Her vil eksempler fra menneskehandels ofre bidra til gi oss en forståelse over barnevernets kunnskap og kompetanse om temaet menneskehandel som en helhet, samt hvordan undersøkelses- og oppfølgingsarbeidet av ofrene foregår i praksis. En teori før jeg begynte med oppgaven var at barnevernets kunnskap og kompetanse om menneskehandel var lav. På bakgrunn av dette ville jeg sette temaet i søkelys, samtidig som jeg får forbedret min egen kunnskap om menneskehandel.

Gjennom litteraturstudien gjennomført i oppgaven, gir funnene fra rapportene et svar på teorien min; det stemmer at det norske barnevernet ikke har tilstrekkelig med kunnskap og kompetanse om menneskehandel, eller hvordan de skal arbeide rundt temaet. Vi har en lang vei å gå før vi kan forsikre at beslutninger som tas rundt menneskehandels ofre i Norge, er til barnets beste. Hvordan vi skal jobbe for å klatre litt videre på veien, er heller ikke lett å si, men en uttalelse jeg ikke kan si ofte og tydelig nok – barnevernet trenger bedre kompetanse om menneskehandel.

Nøkkelord: menneskehandel, tvangsarbeid, omsorgssvikt, barnevernet, undersøkelse, oppfølging.

Abstarct

This thesis looks at how child protection services works with the investigation and follow-up of minor victims of human trafficking in Norway. Norwegian laws and international legislation, theories about who vulnerable children are and what consequences exposure to human trafficking can have on children's health and development will be looked at to do so. In addition, a literature study is carried out, where findings from three different research reports are presented. Examples from victims of human trafficking will help to give us an

understanding of the child protection agency's knowledge and expertise on the topic of human trafficking as a whole, as well as how the investigation and follow-up work of the victims takes place in practice. A theory before I started the assignment was that the child protection services' knowledge and expertise about human trafficking was low. Based on this, I wanted to put more light on the topic, while at the same time improving my own knowledge of human trafficking.

Through the literature study carried out in the thesis, the findings from the reports provide an answer to my theory; the Norwegian child protection services does in fact not have sufficient knowledge and expertise about human trafficking, or how to work around the topic. We have a long way to go before we can ensure that decisions made regarding human trafficking victims in Norway are in the best interest of the child. How we should work to go a little further on the road is not easy to say, but a statement I cannot stress enough - child protection needs better expertise on human trafficking.

Keywords: human trafficking, forced labour, neglect, child welfare services, investigation, follow-up.

Innhold

1.0	Innledning.....	5
1.1	Bakgrunn for problemstilling og min forståelse.....	5
1.2	Oppgavens oppbygging.....	6
1.4	Forekomst av menneskehandel i Norge.....	6
1.3	Juridiske rammer	7
1.3.1	Internasjonale avtaler.....	7
1.3.2	Norsk lovgivning.....	8
1.5	Relevans til barnevernsfaget	9
1.6	Begrepsavklaring.....	10
1.6.1	Barnet	10
1.6.2	Menneskehandel.....	10
	Teori og kunnskap om utsatte mindreårige for menneskehandel	11
2.1	De sårbare barna.....	11
2.2	Hvilke symptomer skal en barnevernspedagog se etter for å avdekke menneskehandel	11
2.3	Konsekvenser for barnets utvikling.....	12
3.0	Metode.....	13
3.1	Søkeprosess og valg av litteratur	13
3.2	Kriterier for valg av rapporter	14
3.3	Rapporter i denne oppgaven:.....	14
4.0	Funn fra rapportene	15
4.0	Barnevernets oppfølging i spesifikke tilfeller av menneskehandel	15
4.1.1	Tigging.....	15
4.1.2	Husholdstjenester og tvunget arbeid	17
4.1.3	Vinningskriminalitet.....	17
4.1.4	Seksuell utnyttelse	18
4.3	Barnevernets kunnskap – eller mangel på det (rapport 2 s.....	20
4.2	Andre bemerkelser.....	21
5.0	Drøfting	22
	Behovet for kompetanseheving	22
	Barnevernets undersøkelsesarbeid.....	24
	Barnevernets oppfølging	25
	Hensyn til barnets beste.....	26
	Avslutning	27
	Litteraturliste	28

1.0 Innledning

I denne oppgaven skriver jeg om hvordan barnevernet i Norge arbeider i saker hvor mindreårige er ofre for menneskehandel. Det er generelt lite kunnskap og engasjement rundt temaet i Norge, av både barnevernet og samfunnet ellers – mange har til og med vanskeligheter med å se for seg at utnyttelse i form av menneskehandel faktisk foregår i vårt lille land Norge. Dette er til tross for et lovverk som krever at ofre for menneskehandel skal beskyttes og motta oppfølging av den norske barnevernstjenesten. Menneskehandel er en alvorlig form for omsorgssvikt og vil ha store konsekvenser for barnets psykiske- og fysiske helse og utvikling, og dermed et tema som trenger mer oppmerksomhet.

1.1 Bakgrunn for problemstilling og min forståelse

Underveis i studieløpet i bachelor i barnevernspedagogikk har vi vært innom en rekke temaer som omhandler ulike former for omsorgssvikt barn utsettes for. Blant de mange temaene har vi lært om seksuell utnyttelse av barn, og hvordan dette kan foregå i form av tvunget prostitusjon. Tematikken rundt dette har siden engasjert meg, og introduserte meg for hvilke ytterligere former for tvangsarbeid barn utsettes for.

Hva vi har lært om tvangsarbeid, og hvordan barnevernet skal behandle og følge opp ofre, har imidlertid vært begrenset til disse korte øktene om tvungen prostitusjon. Utover dette har vi ikke lært noe spesifikt eller utvidet rundt menneskehandel. På bakgrunn av dette hadde jeg et ønske om å heve min kompetanse rundt tematikken på egenhånd, med formål å få en bredere forståelse av hvilke symptomer jeg skal se etter for å avsløre at et barn utsettes for tvunget arbeid, hvordan jeg som fremtidig barnevernspedagog eller miljøarbeider kan imøtekommende sårbare barn og unge, samt hvilke rettslige rammer jeg må forholde meg til.

Grunnet lite forskning på menneskehandel i Norge, og dermed også få forskningsartikler og rapporter rundt temaet, besluttet jeg at det ikke var hensiktsmessig å avgrense oppgaven til å fokusere på kun av form av menneskehandel, eller til å eksempelvis se på kun forebygging eller kun oppfølging. Problemstillingen er derfor noe åpen, med rom for mange innfallsvinkler. Min problemstilling er hvordan den norske barnevern arbeider med å avdekke og følge opp mindreårige som er blitt utsatt for menneskehandel.

1.2 Oppgavens oppbygging

I teksten vil jeg først presentere forekomsten av menneskehandel i Norge samt de juridiske rammene som ligger i grunn for hvilke rettigheter barn har, og hvordan barnevernet skal arbeide rundt ofre som er utsatt for, eller det mistenkes at er utsatt for menneskehandel.

Deretter vil jeg si noe om hvorfor temaet er relevant for barnevernsfaget og mitt studieløp. Dette etterfølges av en del hvor jeg forklarer de sentrale begrepene som brukes i oppgaven.

Deretter presenteres en teoridel. Her ser jeg på hvilke barn som er særlig sårbare for å utsettes for menneskehandel, hvilke indikatorer en barnevernsansatt kan se etter for å indentifisere ofre, og hvilke konsekvenser utnytting vil ha for et barns utvikling. Etter teoridelen vil jeg si noe om metoden jeg har benyttet meg av i oppgaves, og hvordan jeg har funnet frem til og arbeidet med litteraturen.

Senere vil funnene fra litteraturen jeg har arbeidet med presenteres. Funnene etterfølges av en drøftingsdel, hvor jeg vil benytte meg av både funnene, lovtekstene og teorien, for å forsøke å besvare min problemstilling.

1.3 Forekomst av menneskehandel i Norge

På verdensbasis antas det i dag at det er over 200 000 individuelle saker av menneskehandel (CTDC, 2023). Av disse er nesten en femtedel i alderen 0-18 år (CTDC, 2023).

I Norge har vi imidlertid ingen konkret statistikk på hvor mange mennesker som er utsatt for tvunget arbeid. Dette er på bakgrunn av et manglende konsekvent system for å indentifisere ofre (U.S. Department of State, 2022, s. 423). *Koordineringsenheten mot menneskehandel* (KOM) og Justisdepartementet har besluttet å holde tilbake tallet på indentifiserte ofre for menneskehandel, frem til et mer pålitelig nasjonalt statistikkssystem for menneskehandel er utviklet (U.S. Department of State, 2022, s. 423). Prosjektet ble påbegynt i 2017, og har siden blitt utsatt. Siste rapporterte offisielle statistikk er dermed fra 2016, hvor 262 ofre ble indentifisert og gitt bistand til (U.S. Department of State, 2022, s. 424). Det blir imidlertid ikke spesifisert hvordan dette tallet fordeles på voksne og mindreårige ofre.

I rapporten kommer det også frem at barnevernet hjalp ett mindreårig offer for menneskehandel i 2021 (U.S. Department of State, 2022, s. 424). Mangelen på

statistikk etterlater oss med et ukonkret bilde av hvor mange mindreårige ofre for menneskehandel som finnes i Norge.

Noen tall på domfelte tilfeller etter menneskehandelsparagrafen, eller barns som er blitt verifisert av barnevern eller politi som ofre for menneskehandel, kommer frem i delen *presentasjon av funn i rapportene*. Tallene her vil likevel ikke gi et presist bilde av det totale omfanget av menneskehandel i Norge.

1. 4 Juridiske rammer

Grunnet begrensninger til oppgavens omfang kan jeg ikke ta for meg alle lovtekster, konvensjoner og protokoller som er relevante for menneskehandel. Jeg har valgt å nevne de juridiske rammene jeg anser som mest sentrale. Imidlertid har jeg ikke kapasitet til å forklare de ulike lovtekstene i dybden, og vil heller gi en kort presentasjon.

1.3.1 Internasjonale avtaler

Det første globale, juridisk bindende dokumentet som finnes, og derfor et svært viktig dokument som omhandler menneskehandel, er *FNs palermoprotokoll*. Protokollen ble ratifisert i norsk lov i 2003. Dokumentets formål er å forebygge og bekjempe menneskehandel, og legger særlig vekt på barn og kvinner (Palermoprotokollen, 2000, art. 2). Ofre for menneskehandel skal, med full respekt for deres menneskerettigheter, motta beskyttelse og bistand (Palermoprotokollen, 2000, art. 2).

FN formulerer også i *konvensjon om barns rettigheter* (Barnekonvensjonen) hvilke rettigheter barn har på ivaretagelse og beskyttelse. Norge ratifiserte konvensjonen i 1991, og i 2003 ble konvensjonen en del av norsk lov.

Artikkel 32 fastslår at barn skal *‘beskyttes mot økonomisk utbytting og mot å utføre ethvert arbeid som kan være farlig eller til hinder for barnets utdanning, eller skadelig for barnets helse eller (...) utvikling’* (Barnekonvensjonen, 1989, art. 32). I konvensjonen presiseres det at barn skal beskyttes mot å bli brukt i ulovlig produksjon og handel med narkotiske stoffer (barnekonvensjonen, 1989, art. 33), samt beskyttes mot alle former for seksuell utnytting eller seksuelt misbruk (barnekonvensjonen, 1989, art. 34). Også artikkel 35 presiserer at alle parter som har undertegnet konvensjonen skal sette inn tiltak for å forhindre salg av eller handel med barn. Artikkel 36 presiserer at *‘partene skal beskytte barnet mot alle former for utnytting (...)* (barnekonvensjonen, 1989, art. 36).

FNs tilleggsprotokoller til barnekonvensjonen: *FNs valgfrie protokoll om salg av barn, barneprostituasjon og barnepornografi*, og *FNs valgfrie protokoll om barn i væpnet konflikt* sier begge også noe om hvordan mindreårige skal beskyttes mot tvunget arbeid.

Utover disse artiklene og tilleggsprotokollene, finnes det også innhold i barnekonvensjonens grunnprinsipper som er relevante for min problemstilling. Konvensjonens artikkel 2 lyder at barn har rett på beskyttelse mot diskriminering (barnekonvensjonen, 1989, art. 2). Artikkel 3 presiserer også at alle handlinger som berører et barn, skal tas med hensyn til prinsippet om barnets beste (barnekonvensjonen, 1989, art. 3). Med dette innebærer en plikt om å sørge for at barn skal vokse opp i trygge omgivelser, med frihet fra å utrettes mot blant annet tvunget arbeid eller annen utnyttelse.

Avslutningsvis blir det understreket i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen Artikkel 4 at *“ingen må bli holdt i slaveri eller trelldom”* og at *“ingen må bli pålagt å utføre tvangsarbeid eller påtvunget arbeid”* (EMK, 1950, art. 4).

1.4.2 Norsk lovgivning

I nasjonal lovgivning finner vi formuleringer om menneskehandel eksempelvis i barnevernlovens § 4-5. Paragrafen formidler at barn kan akutt plasseres i institusjon *“dersom det er sannsynlig at barnet utnyttes til menneskehandel, eller det er en nærliggende og alvorlig fare for at barnet kan bli utnyttet til menneskehandel. Akuttvedtaket kan treffes bare når det er nødvendig for å beskytte barnet.”* (bvl, 2021, § 4-5). Dersom videre tiltak er nødvendig, skal barnevernstjenesten følge opp vedtaket med en begjæring til barneverns- og helsenemnda om plassering i institusjon etter § 6-6 (bvl, 2021, § 6-6). § 6-6 insisterer at institusjonen skal *“faglig og materielt være i stand til å ivareta barnets behov for beskyttelse og omsorg.”* (bvl, 2021, § 6-6). Vedtaket kan treffes for inntil seks uker, og kan forlenges med inntil seks uker om gangen. Etter vedtaket er det barnevernstjenesten som har ansvaret for omsorgen av barnet (bvl, 2021 §6-6).

Barnevernslovens § 1-2 lyder at loven gjelder for *“barn som har sitt vanlige bosted i Norge og oppholder seg her. Loven gjelder også for barn som oppholder seg i Norge når barnets vanlige bosted ikke lar seg fastsette. Loven gjelder i tillegg for barn som oppholder seg i Norge og er flyktninger eller internasjonalt fordrevne”*. (bvl, 2021, § 2-1). Vedtak etter § 6-6 kan treffes også for barn som har sitt vanlige bosted i en annen stat når de oppholder seg i Norge (bvl, 2021, § 1-2).

Jeg vil også trekke frem at § 1-4 *Barns rett til medvirkning* er aktuell for mindreårige ofre av menneskehandel. Paragrafens første ledd lyder: *“Et barn som er i stand til å danne seg egne meninger, har rett til å medvirke i alle forhold som vedrører barnet etter denne loven (...)*. (bvl, 2021, § 1-4). Samt er barn som er utsatt for menneskehandel alltid partsrettigheter i saken, med forutsetning at barnet forstår hva saken gjelder, jf. Bvl. § 12-3. Jeg vil også påpeke at bvl. § 1-3 stiller krav til at barnets beste skal tas hensyn til i alle handlinger og avgjørelser som berører barnet (bvl. 2021 § 1-3).

Avslutningsvis vil jeg nevne relevante formuleringer i arbeidsmiljøloven. Lovens § 1-1 underbygger lovens formel, som er *“å sikre et arbeidsmiljø som gir grunnlag for en helsefremmende og meningsfylt arbeidssituasjon, som gir full trygghet mot fysiske og psykiske skadevirkninger, og med en velferdsmessig standard som til enhver tid er i samsvar med den teknologiske og sosiale utvikling i samfunnet”*, (aml, 2004, § 1-1). I dette legges det til grunn for at ingen skal utsettes for tvunget arbeid, eller arbeid under dårlige arbeidskår.

Det er relevant å bemerke at jeg i denne delen referer til barnevernsloven fra 2022. Jeg vil også nevne barnevernsloven i delen *funn fra rapportene*. Der vil imidlertid barnevernloven fra 1992 refereres til, ettersom alle rapportene er publisert før den nye barnevernsloven trådte i kraft.

1. 5 Relevans til barnevernsfaget

Tross for at menneskehandel ikke er særlig vanlig i Norge, og de fleste barnevernspedagoger vil gå en lang karriere uten å ha kjennskap til saker som dreier seg rundt menneskehandel, er det likevel viktig å ha kunnskap og kjennskap til temaet da det er barnevernspedagogens ansvar å ivareta barnets beste og barnets omsorg dersom en slik sak skulle oppstå.

I min oppgave vil jeg se litt på risikofaktorer og konsekvenser for barns utvikling som medfølger å være utsatt for menneskehandel. Risikofaktorer og konsekvenser barns utvikling er noe det er viktig å ha særlig god kunnskap til når en skal jobbe i barnevernet, uansett om saken dreier seg rundt menneskehandel eller om det er en mer ‘tradisjonell’ barnevernssak med en annen form for omsorgssvikt. Dette er tema vi dessuten også har lært mye om i studieløpet vårt.

Samtidig er det også særdeles viktig å ha kjennskap til hvilke lover barnevernet er pliktig til å følge, og hva innholdet i lovene innebærer. Alle arbeidere i barnevernet vil trolig i løpet av sin arbeidskarriere være borti barnevernsloven, barnekonvensjonen og

menneskerettighetskonvensjonen i sitt arbeid med barn, enten det er i forbindelse med en menneskehandelssak eller en hvilke som helst annen barnevernssak.

1. 6 Begrepsavklaring

1.6.1 Barnet

Med barn/barnet mener jeg i denne teksten alle som er under 18 år jf. Palermoprotokollens tredje artikkel ledd d) *‘barn: person under atten år’*, samt barnevernlovens § 1-2 formulering *‘Loven gjelder for barn under 18 år’* (palermoprotokollen, 2000, art. 3 & bvl, 2021 §1-2). Mindreårige vil også bli brukt i teksten, med sammen betydning som barn/barnet.

1.6.2 Menneskehandel

Jeg bruker menneskehandel og tvunget arbeid/tvangsarbeid synonymt med hverandre i teksten, da menneskehandel er en form for tvunget arbeid. Menneskehandel defineres i menneskehandelsparagrafen; *‘prostitusjon eller andre seksuelle tjenester, tvangsarbeid eller tvangstjenester, herunder tigging, krigstjeneste i fremmed land, eller (...) fjerning av (..) indre organer’* (strl, 2005, § 257).

I teksten vil jeg presentere ulike former for menneskehandel; tigging, husholdtjenester, vinningskriminalitet og seksuell utnyttning. Jeg vil benytte meg av definisjonene gitt i RVTS’ ressurscenter for helse- og sosialarbeidere *Mennesker til salgs* for disse utnyttingsformene.

Tigging:

Med tigging menes det en aktivitet som utøves i det offentlige rom, rettet mot den generelle befolkningen (RVTS, 2024). Gatesalg og gateartisteri defineres også som tigging (RVTS, 2024).

Husholdtjenester:

Med husholdtjenester vil jeg i denne teksten henvise til en form for arbeidutnyttelse, hovedsakelig det som foregår i hjemmet/husholdningen eller hvor den som utnytter er et familiemedlem av offeret (RVTS, 2024). Det er et lavere krav om tvang for å kalle et arbeidsforhold tvangsarbeid dersom offeret er under 18 år.

Vinningskriminalitet:

Vinningskriminalitet er utnyttelse til eksempelvis lommetyverier, butikkyverier, boliginnbrudd eller tyveri fra arbeidsplasser (RVTS, 2024). I denne teksten vil også utnyttelse til salg, smugling eller produksjon av illegale rusmidler, gå innunder vinningskriminalitet.

Seksuell utnytting:

Utnyttelse til seksuelle formål innebærer prostitusjon som foregår eksempelvis på gata, massasjehytter eller annonsert via internett (RVTS, 2024). Utnyttelse til andre seksuelle formål innebærer å bestille og betale for direkteoverføring av seksuelle overgrep via internett, eller å misbruke en person i en sårbar situasjon til å yte seksuelle tjenester på seg selv eller andre, gjennom vold eller trusler (RVTS, 2024).

2.0 Teori og kunnskap om utsatte mindreårige for menneskehandel

2. 1 De sårbare barna

Med de sårbare barna menes det de barna som er i risiko for å bli utsatt for menneskehandel. Follesø (2020) trekker frem at risiko kan uttrykkes i barnas utfordringer knyttet til kropp, psyke, familie, sosiale nettverk og forhold i samfunnet (s. 115). Barn i risiko er ofte beskrevet i kriminalitet, uhelse, seksuell adferd, tidlig graviditet, rusmisbruk og minoritetstematikk, og er ofte unge som verken går på skole eller er i arbeid (Follesø, 2020, s. 115).

Det reflekterer hvilke faktorer vi ser hos de risikoutsatte barna for menneskehandel. I RVTS ressurscenter for utsatte for menneskehandel presiserer at barn og ungdom er særlig sårbare på grunn av begrenset livserfaring og modenhet (RVTS, 2024). Mindreårige migranter trekkes frem som ekstra sårbare (RVTS, 2024).

2. 2 Hvilke symptomer skal en barnevernspedagog se etter for å avdekke menneskehandel

RVTS' ressurs for mulige ofre for menneskehandel har opprettet en liste med mulige indikatorer for at en barn er utsatt for menneskehandel. Slike indikatorer må en som arbeider i barnevernet være bevisst på for å kunne avdekke mistanke om menneskehandel. På listen nevnes blant annet;

- Engasjement i arbeid eller tjenester som ikke er egnet for barn
- Fortelle sin historie med feil eller usannheter, eller at historier fremstår innlært

- Avvikende oppførsel fra barn på samme alder
- Virke stresset, redd eller urolig, fysisk eller verbal utagerende, eller unnvikende
- Virke trett eller underernært
- Få jevnaldrende venner utenfor arbeid eller tjeneste (RVTS, 2024).

Indikatorene på listen må ses i sammenheng med barnets helhetlige livssituasjon (RVTS, 2024).

2.3 Konsekvenser for barnets utvikling

Bunkholdt & Kvaran (2021) påpeker at å oppleve alvorlige traumer som barn øker tendensen for å utvikle alvorlige psykiske problemer i voksen alder (s. 139). De spesifiserer ikke noe om konsekvensenes menneskehandel spesifikt har på barns utvikling. Imidlertid sier de noe om hvilke konsekvenser som etterfølger fattigdom, seksuelle overgrep og vold – noe som alle er relaterte problemer for barn som er utsatt for menneskehandel.

Barn som lever under dårlige økonomiske kår, vil ikke alltid få utviklet sine evner og talenter til fullt potensiale, og kan slite med psykiske og somatiske plager (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 142). De har et mer pessimistisk syn på egen fremtid, og har økt sannsynlighet for å havne i fattigdom i voksen alder (Bunkholdt og Kvaran, 2021, s. 142).

Barn og unge som har opplevd et seksuelt overgrep er risikoutsatt for å utvikle alvorlige og langvarige problemer (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 145). Psykologiske konsekvenser kan eksempelvis være angst, depresjon og spiseforstyrrelser, eller tanker og forsøk om selvmord (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 146). En annen følge kan være dissosiering; som kan kjennetegnes ved besvimelse, opplevelser av å være fremmed eller usikkerhet på hvem en er (s. 146). Ofre for seksuelle overgrep har ofte også en økt interesse for kjønnsorganer og seksualitet, eller utøver seksualisert adferd (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 146).

Å oppleve vold i ung alder ses i sammenheng med å være mer utsatt for å bli utsatt for vold som voksen, men også å utøve vold mot andre (Bunkholdt og Kvaran, 2021, s. 151). Det pekes også at ofre for vold kan utvikle uhensiktsmessige tilknytningsformer, samt følelses- og adferdsmessige utfordringer (Bunkholdt & Kvaran, 2021, s. 151). Grøholt et al (2022) går videre inn på sammenhengen mellom traumatisk opplevelser (som en helhet, ikke kun opplevelser om vold) og uhensiktsmessige tilknytningsformer.

Barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep, vold, eller andre traumatiske hendelser, også de relatert til menneskehandel, kan utvikle posttraumatisk stresslidelse (PTSD); ‘*en forsinket eller langvarig reaksjon på en belastende livshendelse eller situasjon*’ (Grøholt et al, 2022, s. 149). Typisk for PTSD er flashbacks eller mareritt der den traumatiske hendelsen gjenoppleves (Grøholt et al, 2022, s. 149). Konsekvenser kan også vises i form av søvnvansker, irritabilitet, konsentrasjonsvansker, eller å alltid være i beredskap (Grøholt et al., 2022, s. 149).

3.0 Metode

Med bakgrunn av oppgavens omfang og tidsperspektiv, ser jeg på litteraturstudie som mest hensiktsmessig metode for min oppgave. Men litteraturstudie menes det at en tar i bruk litteraturen som allerede er blitt skrevet av forskere. Litteraturstudie er en kvalitativ metode, som skal fange opp meninger og opplevelser som ikke kan tallfestes (Dalland, 2022, s. 54).

3.1 Søkeprosess og valg av litteratur

Når jeg bestemte meg for hvilket tema jeg ville skrive om, begynte jeg prosessen av å finne relevante artikler, rapporter og fagbøker. Jeg begynte søket i de akademiske databasene *Idunn* og *Oria*. *Idunn* gav meg 222 resultater med søkeordet ‘menneskehandel’. *Oria* gav meg 217 treff med samme søkeord. Antallet resultater som omhandlet barnevern og menneskehandel, var imidlertid noe smalere. Jeg gikk inn på de rapportene og artiklene som inkluderte barnevernet, og gjorde et ordsøk for å finne ut hvor mye barnevernet var vektlagt. Deretter leste jeg raskt gjennom delene hvor barnevernet var nevnt. Jeg oppdaget at flere av kildene nevnte barnevernet mange ganger, men uten å si noe om barnevernets faktiske arbeid i saker om menneskehandel. Jeg besluttet at jeg måtte gjøre et nytt søk for å finne flere rapporter eller artikler. Denne gangen foregikk søket på *google scholar*. Her fikk jeg i overkant av 2000 treff. Jeg gikk gjennom samme ordsøk-prosess, og fant omsider mer litteratur jeg følte jeg kunne bruke i oppgaven min.

3.2 Kriterier for valg av rapporter

Grunnet oppgavens omfang tenkte jeg at det var best å begrense seg til tre eller fire litteraturkilder. Når jeg hadde funnet et utvalg av rapporter og artikler som var relevante for mitt tema og problemstilling, måtte jeg derfor filtrere ut de som var mest tilstrekkelig for å besvare problemstillingen min, og hvilke litteratur jeg ikke skulle benytte meg av. Som et hjelpemiddel for å filtrere litteraturen, satte jeg opp en liste med krav for hva litteraturkilden måtte inneholde.

- Litteraturen må se på det norske barnevernets arbeid i norske menneskehandelsaker. Utenlandske menneskehandelsaker er ikke relevant for min problemstilling.
- Tung vektlegging spesifikt av barnevernets arbeid, ikke rapporter hvor kun andre instanser, f.eks. politiets arbeid blir beskrevet.
- Jeg satte et krav til at forskningen og funnene måtte være relativt nye. Likevel måtte jeg ta i betraktning at det finnes lite norsk forskning på feltet menneskehandel, og at en for avgrenset tidsperiode ville resultere i at jeg satt igjen med få rapporter. Jeg valgte derfor å sette krav til forskning fra de siste ti årene, tidligst fra 2014.

Et annet viktig element i valget av litteratur, er å at kildene er sikre. Trygstad & Dalland (2022) understreker viktigheten av å være kildekritisk (s.140). Ved å gjøre søk gjennom akademiske søkemotorer og sørge for at litteraturen ikke er veldig gammel, kan en sørge for at kildene sikre (Trygstad & Dalland, 2022, s. 149).

Jeg endte etter søkeprosessen og ekskludering etter kriterielisten med tre rapporter jeg vil presentere i neste del.

3.3 Rapporter i denne oppgaven:

Rapporttittel	Forfatternavn	Metodisk tilnærming
Barn, menneskehandel og nærliggende utnyttingsformer	Hilde Lidén. (2022)	Kvalitativ forskningsrapport
Ikke våre barn: <i>Identifisering og oppfølging av mindreårige ofre for menneskehandel i Norge</i>	Guri Tyldum, Hilde Lidén, May-Len Skilbrei, Carmen From Dalseng og Kristian Takvam Kindt. (2015)	Kvalitativ forskningsrapport

Oppfølging av mulige mindreårige ofre for menneskehandel i Norge	Guri Tyldum. (2016)	Kvalitativ forskningsrapport

4.0 Funn fra rapportene

4. 0 Barnevernets oppfølging i spesifikke tilfeller av menneskehandel

Norge har hatt få tilfeller hvor arbeidslivsrelaterte saker er blitt identifisert som menneskehandel (Lidén, 2022, s. 51). Herunder presiserer Lidén at det finnes lite forsket på kjennskap om barns erfaringer med menneskehandel, i hvilke grad de blir identifisert og hvorvidt de får tilstrekkelig tiltak og oppfølging (2022, s. 51). De neste delkapitlene vil jeg se på noen spesifikke former for menneskehandel, inkludert eksempler fra ofre, og hvordan barnevernet har behandlet og fulgt opp de spesifikke ofrene. Noen ofres situasjon vil bli beskrevet, men med mangler på beskrivelse barnevernets rolle i saken. I de fleste sakene mangler beskrivelsene nettopp fordi barnevernet ikke har trådt inn i saken. Dette ses i sammenheng med hvorvidt barnevernet har egnet kompetanse og kunnskap om menneskehandel til å avdekke, behandle og følge opp ofre i alle menneskehandelsaker. Barnevernets kunnskap om menneskehandel og ofre for menneskehandel vil bli presentert avslutningsvis i kapitlet.

Jeg vil minne leseren på at paragrafene fra barnevernsloven som blir nevnt i denne delen er fra barnevernsloven 1992, og ikke fra barnevernsloven 2022, tross for at det er den nyeste loven som er blitt presentert så langt i teksten.

4. 1. 1 Tigging

Sakene hvor barn har blitt utsatt for tvungen tigging som Lidén presenterer, handler i hovedsak om barn med rombakgrunn. Også mange andre europeiske studier som ser på tvungen tigging, omfatter rombarn (Lidén, s. 54). Lidén (2022) hevder herunder at det er viktig at barnevernet har forståelse for familieforhold og transnasjonal økonomisk virksomhet, når de skal følge opp rombarn (s. 54). Dette presiseres spesifikt i en sak som omhandler en 16 år gammel, gravid jente som var utnyttet for tigging. Jenta ble akutt plassert på institusjon etter bvl. § 4-29 (1992) uten samtykke. Barnevernet og Fylkesnemnda mente at jenta var utsatt for menneskehandel i form av tigging. Fylkesnemnda mente imidlertid at institusjonsplasseringen

ikke var til jentas beste. Lidén (2022) påpeker at jenta selv fant institusjonsplasseringen som en stor belastning, og mente samtidig at tiggingen hadde vært frivillig (s. 58). Det ble vurdert at barnets beste vil være gjenforening med mor, og utreise fra institusjon (Lidén, 2022, s. 60). Jenta ble deretter overlatt til sine foreldre uten noe videre oppfølging eller anmeldelse av saken (Lidén, 2022, s. 57). Lidén påpeker at det kan være vesentlig å frem barnets stemme i saker som denne (2022, s. 60).

Tyldum et al. (2015) har også sett på utnyttelse til tigging i rapporten *Ikke våre barn*. Fire av de ti fellende dommene Tyldum et al. (2015) har sett på, har hatt formålet tigging (s. 28). I rapporten påpeker også Tyldum et al. (2015) at det kun er fra og med 2011 at dette formålet er blitt behandlet med fellende dommer (s. 28). I tre av de fire sakene om tigging, har det vært mistanke om at offeret er i nær familie med gjerningsmannen (Tyldum et al., 2015, s. 28). Rapporten trekker frem noen eksempler på saker hvor utnyttelse til tigging har hendt. Disse omhandler en sak hvor et barn har blitt utnyttet til å innsamle penger til en veldedig organisasjon som ikke eksisterer, og de som tilbyr eksempelvis roser mot små summer på gata, eller gatemusikanter under tvang (Tyldum et al., 2015, s. 35). De to sistnevnte eksempler er en gråsone av tigging. Ansatte i barnevernet har rapport om å observere mindreårige tigge eller i liknende situasjoner hvor de er utsatt for utnytting (Tyldum et al., 2015, s. 41). Kun i et fåtall av situasjonene har barnevernet grepet inn. Her har de blitt kjørt til barnevernstjenesten (Tyldum et al., 2015, s. 41). Tyldum et al. (2015) påpeker imidlertid at i de fleste situasjonene har barnevernet hatt for lite informasjon til å kunne indentifisere ofrene som ofre for menneskehandel, og dermed for lite informasjon til å gripe inn (s. 41).

I rapporten til Tyldum et al (2015, s. 46) kommer det frem at det er flere tilfeller hvor mindreårige er blitt plassert i institusjon etter bvl. § 4-29 (1992) ved mistanke om utnytting til tigging fra foreldre. Felles for disse sakene er at det i tillegg har vært mistanke om prostitusjon eller vinningskriminalitet i tillegg, samt at flere av jentene har vært gravide (Tyldum, 2015, s. 46). Alle plasseringen blitt returnert til sine foreldre etter kort tid (Tyldum, 2015, s. 46). Uten at en kan si noe sikkert, er det grunn til å tro at en av sakene her, er den samme saken som Lidén presenterte i sin rapport.

Tyldum et al. (2015) påpeker deretter at et fåtall av ofrene har mottatt oppfølging i Norge (s. 46). Det vil også variere i ulike kommuner om barnevernet oppfatter det som sitt ansvar å følge opp ofre for tvunget tigging (Tyldum et al., 2015, s. 54). Flere ansatte i politiet har informert Tyldum et al. om at de har sluttet å bringe mindreårige tiggere til barnevernet, på bakgrunn av at de ikke opplever at det skjer noe med de (Tyldum et al., 2015 s. 54).

4. 1. 2 Husholdstjenester og tvunget arbeid

Når det gjelder menneskehandelssaker relatert til husholdstjenester, påpeker Lidén (2022) at det er ingen registrerte saker i Norge (s. 62). Hun stiller imidlertid spørsmålsteget rundt mørketallene. Mørketallene dreier seg om barn som får uforholdsmessige store husholdsoppgaver av eksempelvis andre familiemedlemmer. (Lidén, 2022, s. 63). Det er situasjoner hvor barnet gjør arbeidsoppgaver for noen andre og for deres vinning. (Lidén, 2022, s. 62). Barnet har ikke mulighet til å komme ut av forholdet. Lidén (2022) hevder at dette er særlig mer fremtredende hos unge jenter, bosatt i Norge, som ufrivillig besøker slekt i utlandet (s. 62).

I Lidéns *Barn, menneskehandel og nærliggende utnyttingsformer* (2022) vektlegger hun at barn ofte også utsettes for seksuell vold eller andre former for vold, i tillegg til husholdstjenester (s. 62). Dette mener Lidén (2022) er sentralt for å koble husholdarbeid til menneskehandel (s. 62). Dette støttes opp mot at barnevernet har funnet tendenser til utnyttning gjennom husholdstjenester i andre sakssammenhenger (Lidén, 2022, s. 62).

I rapporten til Tyldum et al. (2015) blir det presentert noen få tilfeller hvor mindreårige er blitt identifiserte ofre for utnyttelse til arbeid. Herunder kan fire av tilfellene defineres under husholdstjenester; to ofre har blitt utnyttet til renhold, og ytterligere to ofre som hushjelper i private husholdninger (Tyldum et al., 2015, s. 47). Her presenteres store utfordringer i identifiseringsarbeidet. Tyldum (2015) har vært i kontakt med arbeidstilsynet og fagforeninger. De forteller at de ikke undersøker alder når de inspiserer arbeidsforhold (Tyldum et al., 2015, s. 47). Lidén (2022) støtter opp dette. Barnevernet har ikke gjort noe arbeid i å identifisere husholdstjenester eller tvunget arbeid, til tross for at det, som presentert ovenfor, allerede er kjent at slik utnyttelse ofte foregår i barnevernssaker som inneholder andre former for omsorgssvikt (Lidén, 2022, s. 62).

4. 1. 3 Vinningskriminalitet

I Norge har vi ingen juridisk definisjon i hva som ligger i utnyttelse av mindreårige til kriminalitet, og saker hvor mindreårige er blitt utsatt for menneskehandel blir sjeldent vurdert opp mot menneskehandelsparagrafen (Lidén, 2022, s. 64-65). Det er likevel en aktuell forbindelse mellom kriminalitet og menneskehandel. Fem norske rettsavgjørelser hvor barn

har utført kriminalitet, har blitt dømt som menneskehandel (Lidén, 2022, s. 66). En dom gjelder også tvunget smugling av rusmidler til Norge (Lidén, 2022, s. 67).

Lidén trekker frem gråsonen mellom narkotikakriminalitet og menneskehandel, hvor en rekke saker knyttet til bruk og salg av narkotiske stoffer, er blitt vurdert til plassering etter barnevernsloven § 4-29 (1992) (Lidén, 2022, s. 67). Samarbeidet og kommunikasjonen mellom barnevernet og den unge er ikke alltid ideelt i slike saker. De unge har ofte lite tillitt til myndighetene og barnevernet (Lidén, 2022, s. 72). Barna blir ofte undersøkt på grunnlag av en kriminell handling, og omstendighetene for å etablere åpenhet om tvangsforholdet blir dårlig (Lidén, 2022, s. 72). Også språkbarrierer og at offeret har lite skolegang og begrenset forståelse av velferdssystemet og hvordan det skal hjelpe de, fremstår som en utfordring i kommunikasjonen (Lidén, 2022, s. 75). utfordringer i kommunikasjonen kan bidra til et vanskeligere verifiseringsarbeid av at den unge er offer for menneskehandel, og at den unge dermed heller ikke får passelig oppfølging.

I motsetning til sakene hvor institusjonsplassering er vurdert, presenter Tyldum (2015) saker med motsatt utfall. I flere tilfeller har barn blitt tatt for vinningskriminalitet, uten at noen har undersøkt deres omsorgssituasjon og hvorvidt de kriminelle handlingene foregår under tvang av en voksen, eller ikke (Tyldum, 2015, s. 41). Når barnevernet har observert sakene, mener de at de har hatt for lite informasjon til regne barna som antatte ofre for tvangsarbeid (Tyldum, 2015, s. 41). I en caseoppgave hvor det er snakk om vinningskriminalitet gitt til barnevernsansatte i Tyldum sin rapport, oppgir under en tredjedel at de ville fulgt opp saken som menneskehandel, mens resten er usikre eller mener at saken ikke skal følges opp som menneskehandel (Tyldum, 2015, s. 62).

4.1. 4 Seksuell utnyttelse

Av de ni fellende dommene som dreier seg rundt ofre for menneskehandel, er tre av sakene for formålet prostitusjon, mens to saker for ‘’andre seksuelle formål’’ (Tyldum, 2015, s. 28). Sistnevnte har vært ulike former for seksuelle overgrep (Tyldum, 2015, s. 36). Tyldum (2015) har informasjon om 24 verifiserte ofre for prostitusjon i Norge, hvorav 16 har blitt ivaretatt av norske institusjoner (s. 45). Hvorvidt de har mottatt oppfølging under institusjonsopphold og etter opphevelse, er uklart.

I saker hvor ofre ikke har blitt verifisert, men det har vært mistanke om prostitusjon, har vi imidlertid kjennskap til at institusjonsplasseringene har blitt opphevet etter kort tid (Tyldum,

2015, s. 46). Barnevernets innblanding i sakene har trolig vært kortvarig, og uten særlig oppfølging. I Tyldums videre forskning i 2016, blir en jente boende på institusjon mistenkt for å prostituere seg. Jenta forsvinner under institusjonsoppholdet ofte i flere dager av gangen, frem til hun flytter ut som 18-åring (Tyldum, 2016, s. 13). Her bekreftes det at barnevernets innblanding avsluttes uten videre oppfølging. Jentas saksbehandler forteller at de hadde en sterk magefølelse på at noe var galt, men ikke nok til å ringe politiet (Tyldum, 2016, s. 13). En annen jente, som selv sier hun blir tvunget til å prostituere seg i en alder av 15, blir sendt til en samtale med barnevernet etter en bekymringsmelding. Barnevernet gjør ingenting i saken, tross for at jenta flere ganger forteller sin historie (Tyldum, 2016, s. 19). Jenta forsvinner snart, uten å mottatt noe oppfølging (Tyldum, 2016, s. 19). Tyldum mistenker at jenta har fortsatt å prostituere seg, og trekker samtidig frem at jentas erfaring etter møtet med barnevernet kan være at det ikke uansett nytter å fortelle sin historie (Tyldum, 2016, s. 20).

I motsetning til de andre utnyttelsesformene jeg har sett på så langt hvor barnevernet sliter med å si hvorvidt det er menneskehandel eller ikke, er det en langt større enighet blant barnevernet at prostitusjon er menneskehandel (Tyldum, 2015, s. 50). Barna vil verifiseres som ofre for menneskehandel selv om de ikke forteller noe selv, og vil dessuten bli tatt mer seriøst enn hva en kan se i saker rundt andre utnyttelsesformer (Tyldum, 2015, s. 50-51). Tyldum peker på at barnevernet generelt har en bredere kompetanse til å håndtere saker som dreier seg rundt prostitusjon (Tyldum, 2015, s. 55). Lidén støtter opp Tyldum sitt argument, ved å antyde at det allerede er gjort en del forskning på seksuell utnyttelse og prostitusjon, og at det er særlig relevant å øke kompetansen om andre utnyttingsformer som ikke er like belyste (Lidén, 2022, s. 14).

Lidén (2022) ser også på seksuelle overgrep mot barn over nett (s. 93). De fleste fellende dommer om digitale seksuell vold er vurdert etter andre straffebestemmelser enn menneskehandel, og er i gråsonen av menneskehandel (Lidén, s. 93). Ettersom antall ofre imidlertid er økende og overgrepene grovere, er det særlig relevant å se nærmere på det, også i sammenheng med menneskehandel. Det kommer imidlertid ikke frem i rapporten hvilke rolle barnevernet har hatt i de spesifikke sakene hvor norske barn har vært ofre for nettovergrep. Det som likevel blir anerkjent, er faktum at barnevernet har for liten kunnskap om hva begrepet menneskehandel innebærer. Jeg vil gå nærmere inn på dette i et senere kapittel, men ser relevansen i å trekke det frem her. Begrunnelsen ligger i at jeg anser barnevernet unngåelse i å tre inn i saker om nettovergrep i tråd med at barnevernet ikke har nok kunnskap om at det går under menneskehandel og at det er deres ansvarsområde.

4. 2 Barnevernets kunnskap – eller mangel på det

Tyldum (2016) poengterer i rapporten *Oppfølging av mulige mindreårige ofre for menneskehandel i Norge* når oppfølging av menneskehandels ofre faktisk fungerer. Her peker hun frem at når et barn først er blitt bosatt i en kommune, står barnevernssystemet klare til å ta de imot og tar fullstendig ansvar om barnet (Tyldum, 2016, s. 26). Tyldum (2016) opplever også et helt annet engasjement og innsatsvilje hos de ansatte i saker blant bosatte barn (s. 26).

Imidlertid kommer det tydelig frem i alle tre rapporter at barnevernet generelt sett har svært mangelfull kompetanse på hvordan de skal følge opp mindreårige som har vært utsatt for en eller annen form for tvangsarbeid. I dette delkapittelet vil jeg se på hva barnevernsansatte selv mener de sitter på av kunnskap om menneskehandel.

Tyldum et al. (2015) påpeker i sin rapport at det er viktig at barnevernstjenesten har kunnskap om alvorlighetsgraden i omsorgssvikt, vold og utnyttning for å kunne forstå og imøtekomme hvilke tiltak barna har behov for (s. 87).

I Tyldum et al. sin rapport blir det presentert funn fra et spørreundersøkelse sendt ut til barnevernkontor og politi. Her svarer majoriteten av barnevernsansatte at de har lite kunnskap om hva menneskehandel er (Tyldum, 2015, s. 57). Lidén underbygger dette med at det er behov for mer kunnskap i hva som inngår i definisjonen menneskehandel (2022, s. 14). For å bedre kunne følge opp ofre for menneskehandel, trekker Lidén også frem at definisjonen på *barnemishandling* bør presiseres (2022, s. 114). Menneskehandel går ikke under internasjonale definisjoner på barnemishandling. Å utvide barnemishandlingsdefinisjonen vil gi en økt bevissthet rundt menneskehandel og bidra til mer oversikt over hvilke ansvarsområder som er barnevernet sitt, når utnyttelsen foregår av noen utenfor barnets familie (Lidén, 2022, s. 114).

Imidlertid har ikke kunnskap rundt begrepsdefinisjonen svært mye verdi, dersom barnevernet uansett ikke vet hva de skal gjøre i møte med de identifiserte barna (Tyldum et al, 2015, s. 49). Så få som seks prosent av barnevernsansatte oppgir at de har faste-, eller i det hele tatt eksisterende rutiner for hvordan menneskehandelsaker skal følges opp (Tyldum et al, 2015, s. 59). De seks prosentene befinner seg i hovedsak i større byer (Tyldum et al, 2015, s. 59). At barnevernet mangler kompetanse til å følge opp ofre for menneskehandel kommer også frem av Lidén (2022, s. 113).

Gjennom intervjuer gjort av Tyldum et al (2015), kommer det frem at barnevernstjenesten ønsker mer kunnskap knyttet til menneskehandel (s. 108). Eksempelvis etterspørres det seminarer for å utveksle erfaringer med hvordan lovverk og eksisterende systemer brukes (Tyldum, 2015, s. 108). Kun en fjerdedel av ansatte i barnevern har tidligere vært på kurs med tema menneskehandel (Tyldum et al, 2015, s. 57). De som har deltatt, rapporterer selv at de har en bedre kunnskap om menneskehandel, enn hva de som ikke har vært på kurs oppgir (Tyldum, 2015, s. 58). Menneskehandel er imidlertid et stort og omfattende tema, og Tyldum et al. (2015) uttrykker i sin rapport ‘*Heller enn å be lokale politi- og barnevernkontor om å sette seg inn i den lange rekken av indikatorer som kan være tegn på menneskehandel, kan det være hensiktsmessig å gi dem en innføring i de utnyttingsformene som er mest vanlige i Norge.*’ (s. 56)

I sin rapport trekker Lidén flere ganger opp viktigheten ved barnesentrert tilnærming for en bedre forståelse av barn som er blitt utnyttet. Hun mener at det er viktig at både barnevernet og de som skal håndheve lovverket, eksempelvis politi, får opplæring i barnesentrert opplæring (Lidén, 2022, s. 122). Hun argumenter for dette på grunnlag av en ‘kultur’ for å ikke tro på barns forklaringer i noen faglige miljøer (Lidén, 2022, s. 122).

4. 3 Andre bemerkelser

Gjennom de spesifikke eksemplene kan vi se at mange av ofrene har blitt gjenforent med sine foreldre kort tid etter opphold i institusjon begynte, eller at de ikke er blitt fanget opp av barnevernet i det hele tatt. For å understreke dette enda mer, kan vi se på Tyldum et al. (2015) sin rapport *Ikke våre barn*, hvor hun fremhever 13 ofre for menneskehandel som er blitt identifisert gjennom dom i rettsak (s. 46). Hva slags form for utnyttning det dreier seg om blir ikke tydeliggjort, men det tydeliggjøres at ofrene er fra Øst- og Sentral-Europa. Av disse har kun et fåtall fått oppfølging i Norge (Tyldum et al., 2015 s. 46). Av de 13, er fem enten i barnevernets omsorg eller får oppfølging på andre måter (Tyldum et al., 2015 s. 46). Hva ‘andre måter’ innebærer tydeliggjøres heller ikke. Åtte av ofrene har blitt returnert til barnevern i sitt opprinnelsesland (Tyldum et al., 2015, s. 46.) Imidlertid har flere kommet tilbake til Norge etter kort tid (Tyldum et al., s. 46).

Tyldum et al. (2015) peker på flere utfordringer barnevernet opplever i sakene med ofre for menneskehandel. Først og fremst har barnevernet har et dårlig utgangspunkt i sakene, da de først og fremst kun har den mindreårige selv som informasjonskilde i saken (s. 87). Det kan i tillegg oppstå språkbarrierer i kommunikasjonen (Tyldum et al., 2015, s. 87). Mange av barna

har også mistillit til myndighetene og til ‘hjelpere’, som kan påvirke evnen til relasjonsbygging (Tyldum et al., 2015, s. 87).

En annen problematikk som kan oppstå, forteller Tyldum om i sin rapport fra 2016, som er en videre studie fra *Ikke våre barn*. Her poengteres det at mange ofre for menneskehandel i praksis blir sett på som papirløse eller kriminelle (Tyldum, 2016, s. 11). I slike saker kan det ta flere dager fra barnet blir akutt plassert, og til det blir oppdaget at det er nemlig menneskehandel de er ofre for. Innen det blir oppdaget er offeret løslatt, og har forsvunnet. Mange forsvinner også som følge av at institusjoner mangler en plan på hvordan oppfølging av barnet skal foregå etter vedtak om plassering i institusjon oppheves (Tyldum, 2016, s.18).

Faktum at det kan ta flere dager å oppdage at et barn er utsatt for menneskehandel, står i tråd med utfordringer i identifiseringsarbeidet (Tyldum et al., 2015, s. 49). Identifisering av ofre er en forutsetning for å beskytte de utsatte barna fra å leve i situasjoner hvor de utnyttes, og forhindre nye overgrep fra å skje (Tyldum et al., 2015, s. 49). Som nevnt ovenfor er prostitusjon en unntak fra dette, hvor de fleste ofre blir verifisert.

5.0 Drøfting

Det kommer tydelig frem i de tre artiklene at barnevernet i Norge har latt alt for mange mindreårige ofre for menneskehandel gå uoppdaget, eller ikke fått den oppfølgingen de trenger etter de har blitt oppdaget som ofre. I drøftingsdelen vil jeg se nærmere på de tre rapportene og sette de i lys med de teoretiske perspektivene og juridiske rammene som har blitt presentert i et tidligere kapittel. Jeg vil forsøke å besvare spørsmålet om hvordan den norske barnevernstjenesten avdekker og oppfølger saker hvor et barn er blitt utsatt for utnyttelse. Mer presist vil jeg se på: *Blir de juridiske rammene fulgt i praksis? Blir barnets beste ivaretatt? Klarer den norske barnevernstjenesten å oppdage og følge opp barn blir utsatt for menneskehandel?*

5.1 Behovet for kompetanseheving

I prosessen med å finne litteratur til hoveddelen av oppgaven min, oppdaget jeg raskt at det finnes få forskningsartikler og rapporter som ser på menneskehandel i Norge. Av de få artiklene og rapportene jeg fant, var det i de fleste tilfeller de samme få forfatterne som var

kreditert. Dette reflekteres i artiklene jeg har presentert i teksten min. Jeg opplever det som tydelig at det finnes alt for lite forskning på området i Norge, og at videre forskning burde bli høyt prioritert fremover. En kan spørre seg hvor mye kompetanse en skal forvente fra barnevernet, når det er såpass lite forskning å innhente kunnskap og kompetanse fra.

Også når jeg skulle finne teori om de risikoutsatte barna, konsekvenser av omsorgssvikt i barnevernsrelevante fagbøker, hvorav mange har vært tidligere pensumbøker på barnevernsstudiet, kunne jeg ikke finne begrepet menneskehandel nevnt en eneste gang. Jeg finner det bekymringsverdig at fokuset på menneskehandel, både i barnevernsstudiet, barnevernsfeltet, forskerfeltet og samfunnet generelt, er tilnærmet null, når mangelen på kompetanse er et så tydelig faktum.

Barnevernet hevder også selv at de har for lite kunnskap og kompetanse (Tyldum et al., 2015, s. 57). De ønsker også å lære mer om menneskehandel. Ett av elementene hvor det er tydelig mangel på kompetanse, er om hva de ulike menneskehandelsbegrepene innebærer. En løsning ville vært å sette seg inn i begrepene mer i dybden – eksempelvis arrangere fagdager, seminar eller kur med casetrening etc., hvor både menneskehandelsbegrepet samt begreper for de ulike formene for utnyttelse blir hyppig brukt. De ansatte fra barnevernet som Tyldum et al. hadde snakket med i sin studie, mente tross alt at de hadde en bedre forståelse av menneskehandel etter å ha vært på kurs – så jeg vil peke på at kurs vil være svært nyttig (Tyldum et al. 2015, s. 59).

Likevel kan en se at definisjonene vi har å gå etter, ikke er tilstrekkelig for å omfatte alle former for menneskehandel. Menneskehandelsparagrafen definisjon er så og si bare en oppramsing av noen av formene for utnyttelse. Å vite hvorvidt en gråsone-menneskehandelssak kan defineres som menneskehandel jamfør menneskehandelsparagrafen, er ikke en enkel oppgave. Det er eksempelvis ikke tydelig at husholdstjenester går under *“tvangsarbeid”* eller at nettovergrep går under *“prostitusjon eller andre seksuelle tjenester”* (strl, 2005, § 257). RVTS spesifiserer imidlertid at nettovergrep er en form for tvunget arbeid, selv om dette ikke kommer tydelig frem i lovtekstens definisjon. Vi kan også se at Norge mangler juridiske definisjoner rundt mindreårige som utnyttes til kriminalitet, og at en utvidelse av definisjonen på barnemishandling kan være til nytte for en brede forståelse av hva menneskehandel er (Lidén, 2022, s. 114).

5.2 Barnevernets undersøkelsesarbeid

Som nevnt ovenfor, har barnevernet vært kjent med saker hvor husholdstjenester har vært koblet opp mot barnevernssaker som omhandler andre former for vold, uten at utnyttelsen til husholdstjenester har blitt avdekket (Lidén, 2022, s. 62). En kan anta at dette har en sammenheng med argumentet ovenfor om mangler i begrepsforståelsen. Likevel kan det også virke som barnevernet ikke har gjort et grundig nok undersøkelsesarbeid i de gjeldene sakene. Når en allerede undersøker et barn som utsettes for vold, forventes det at andre former for omsorgssvikt skal oppdages umiddelbart.

Jeg synes Tyldum et al. (2015) kommer med et fint forslag om å legge hovedfokuset på de mest vanlige formene for menneskehandel i Norge, fremfor å se på alt knyttet til menneskehandel på en gang (s. 56). Å starte smått, og med det mest essensielle, er i det minste et godt startpunkt, uten at det blir for overveldende. Jeg ser for meg at det hadde vært hjelpsomt for barnevernet å gjøre seg kjent med en kort liste med indikatorer på de vanligste formene for utnyttelse og de vanligste tegnene på at et barn utsettes for menneskehandel. En indikator-liste liknende den jeg presenterte i oppgavens teoridel ville trolig vært et fint verktøy i prosessen av et bedre undersøkelsesarbeid. I beskrivelsene av ofrene fra rapportenes funn blir nemlig flere av indikatorene "bevist" å stemme overens med virkeligheten; flere av ofrene har vært gravide, i kriminalitet eller har minoritetsbakgrunn (RVTS).

All skylden for mangelen på kompetanse til å verifisere og undersøke ofre ligger imidlertid ikke hos barnevernet selv. Jeg tror at dersom myndighetene hadde hatt et konsekvent system for å identifisere menneskehandelse ofre på, i stedet for å kontinuerlig utsette arbeidet, kunne systemet vært et rikelig verktøy for barnevernet å bruke. Som presisert ovenfor, vil klare systemer og definisjoner gjøre at barnevernet lettere kan avdekke og verifisere ofre for menneskehandel, og deretter undersøke menneskehandelssakene nærmere.

Andre utfordringer barnevernet møter på, som en kan se i sammenheng med utfordringer i verifiseringsarbeidet, er de Tyldum et al. (2015) ser på i *Ikke våre barn*. Her peker hun på at barnevernet kun har barnet som informasjonskilde å gå ut ifra, og at informasjon dessuten vil preges av språkbarrierer (Tyldum et al., 2015, s. 87). Det er begrenset hvor mye mer informasjon enn den fra barnet det er tilstrekkelig å få tak i når en ikke har tilgang på andre informasjonskilder.

Likevel burde det legges til rette for at den informasjonen man har skal kunne kommuniseres uten unødvendige utfordringer. Mye viktig og sensitiv informasjon kan bli borte uten tolk. I saker som omhandler så alvorlige tema, og som er til så stor skade for barna, burde alt være til rette for at barnet får formidlet sin historie på tilstrekkelig vis. Desto mer informasjon barnevernet får fra de utsatte mindreårige de snakker med, desto mer har de å gå ut i fra i undersøkelsesarbeidet. Informasjonen fra ofrene vil trolig også være svært nyttig å ta med seg videre for å kunne avdekke ofre i fremtidige saker som likner menneskehandelssakene barnevernet allerede er kjent med. Jeg har også presentert at barn som er utsatt for menneskehandel ofte forteller historier som virker innøvd eller historier som har feil (RVTS). Også for å få avslørt oppdiktete eller feilfortalte historier, stilles det krav til at det barnet forteller formidles tilstrekkelig til den andre parten i samtalen.

Lidén (2015) hevdet at noen faglige miljøer var preget av en "kultur" for å ikke tro på barns forklaringer. Dersom barnevernspedagoger går inn i en samtale med et barn med en slik innstilling, er imidlertid ikke dårlig kommunikasjon det største problemet. Jeg vil hevde at dette verken er en personlige- og faglige egenskap som egner seg i arbeid med barn, og det kan synes å være barnevernspedagoger som ikke passer til sitt yrke. Jeg vil også argumentere at å velge å ikke tro på barns forklaringer uten noe særlig grunnlag, er et brudd på bvl. § 1-4. *Barnets rett til medvirkning.*

Avslutningsvis i dette kapitlet vil jeg trekke frem at der er problematisk at politiet har sluttet å bringe menneskehandelsofre til barnevernet (Tyldum et al., 2015, s. 54). Verken barnevernet eller politiet kan fraskrive seg ansvaret om å identifisere mindreårige menneskehandelsofre. Jeg vil også hevde at dette peker til at politiet muligens har mistet tillitt til barnevernet. Hva slags ytterligere konsekvenser en slik mistillit vil medfølge kan bli store, da dette er to instanser som ofte er nødt til å ha godt samarbeid og god dialog.

5. 3 Barnevernets oppfølging

Flere saker blir presentert hvor mindreårige ofre er blitt akutt plassert i institusjon jamfør bvl. § 4-29 (1992), men blitt gjenforent med foreldre eller frigjort kort tid etter plasseringen. Jeg vil hevde at institusjonsplasseringen i fleste sakene som ble presentert i funnene fra rapportene er for å "nødvendig for å beskytte barnet", slik lovteksten lyder (bvl, 1992, §4-29). Det kommer også frem i rapportene at kun seks prosent av barnevernsansatte har faste rutiner for hvordan menneskehandelsaker skal følges opp (Tyldum et al, 2015, s. 59). Etter min

forståelse vil jeg hevde at barnevernet ikke følger opp lovverket med å ta beskytte barnet. Det er et stort behov for at barnevernet får på plass faste, gode rutiner for å følge opp mindreårige ofre for tvangsarbeid.

Jeg vil trekke frem argumentet mitt ovenfor, om at bedre kommunikasjon for et forbedret undersøkelsesarbeid, også er svært relevant for et forbedret oppfølgingsarbeid. Desto bedre kommunikasjon og relasjon som eksisterer mellom barnet og barnevernet, desto bedre kan barnevernet skreddersy riktig oppfølging for nettopp det barnet.

5.4 Hensyn til barnets beste

De lovfestede prinsippene om barnets beste og barnets rett til medvirkning kan noen ganger være motstridene. Jeg vil i hvert fall hevde at de kan ha vært det i eksempelet som ble gitt ovenfor om den 16 år gamle gravide jenta som ble utsatt av tvunget tigging. Jenta fikk medvirke i egen sak, og selv fortalte at hun ønsket å gjenforenes med mor. Hun hevdet også at tiggingen var frivillig. Vi vet at ofre for menneskehandel kan utvikle relasjonsforstyrrelser. Kan det være mulig at jenta hadde en usunn tilknytning til mor, tross for omsorgssvikten? Vi vet også at menneskehandels ofre ofte forteller innøvd historier. Kan fortellingen om frivillig tigging, vært innøvd som et krav fra mor? Dette er det ingen måte å gi noe fasitsvar på. Jeg vet imidlertid heller ikke om disse elementene ble reflektert over av barnevernet som var inne i denne saken. Men på grunnlag av hvor lavt kunnskaps- og kompetansenivået hos barnevernet generelt er, kan en likevel anta, at uansett hvor mye refleksjon barnevernet gjorde, er det ikke sikkert det var tilstrekkelig.

Det er heller ikke lett å vurdere hva som er til barnets beste, og finne balansen mellom barnets beste og barnets medvirkning. Barnets medvirkning i denne saken er en pådriver til et resultat som kanskje ikke er til barnets beste. Eller kanskje det er til barnets beste. Alt som er blitt diskutert ovenfor - om kompetanse- og kunnskapsheving, et bedre system for å identifisere og følge opp ofre, og bedre kommunikasjon og relasjon mellom barn og barnevern - vil alle være hjelpemidler til at en i fremtiden kan ta avgjørelsen hvor det er mindre usikkerhet rundt hvorvidt avgjørelsen er til barnets beste eller ikke.

Dersom dette ikke skjer, vil det, som vi har sett på ovenfor, ha en rekke konsekvenser for barnas fysiske helse, psykiske helse og videre utvikling.

Avslutning

Gjentatte ganger i oppgaven har det blitt nevnt at barnevernet mangler tilstrekkelig kunnskap og kompetanse for å kunne i avdekke, arbeide meg, og følge opp mindreårige ofre for menneskehandel – og jeg føler det er nødvendig å avslutningsvis presisere dette enda en gang. Gjennom funnene i rapportene blir vi kjent med gjentatte saker av tvangsarbeid. Det viser seg at menneskehandel er mer utbredt i Norge enn hva en kanskje hadde forventet. Likevel ser en utfordringer i identifiseringsarbeidet av ofre. Sakene hvor ofre blir verifisert, får de varierende grad av oppfølging, men jeg vil oppsummere at oppfølgingen generelt er langt ifra tilstrekkelig. For å kunne ivareta barns beste så godt som mulig, og forhindre skjevutvikling hos ofre eller mindreårige som er utsatt for å bli ofre for menneskehandel, må myndighetene og barnevernet sette inn tiltak for å heve barnevernets kompetanse og arbeidsmåte snarest.

Litteraturliste

Rapporter

Lidén, H. (2022). *Barn, menneskehandel og nærliggende utnyttingsformer* (Rapport 2022:10). Institutt for samfunnsforskning. <https://hdl.handle.net/11250/3025855>

Tyldum, G. *Oppfølging av mulige mindreårige ofre for menneskehandel i Norge* (Fafo-notat 2016:09). Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon (FAFO). <https://www.faf.no/zoo-publikasjoner/fafo-notater/oppfolging-av-mulige-mindrearige-ofre-for-menneskehandel-i-norge>

Tyldum, G., Lidén, H., Skilbrei, M., Dalseng, C. F. & Kindt, K. T. (2015). *Ikke våre barn: Identifisering og oppfølging av mindreårige ofre for menneskehandel i Norge* (Fafo-rapport 2015:45). Fagbevegelsens senter for forskning, utredning og dokumentasjon (FAFO). <https://www.faf.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/ikke-vare-barn>

Nettsteder

Global Synthetic Data Dashboard (2023). *Global Synthetic Data Dashboard*. <https://www.ctdatacollaborative.org/global-synthetic-data-dashboard>

Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) (2024). *Mange former for utnyttelse*. Mennesker til salgs. <https://menneskertilsalgs.no/om-menneskehandel/utnyttelsesformer/>

Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) (2024). *Risikofaktorer og sårbare grupper*. Mennesker til salgs. <https://menneskertilsalgs.no/om-menneskehandel/mindrearige-mulige-ofre/risikofaktorer-og-grupper/>

Regionale ressursentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) (2024). *Tegn på at barn er utnyttet i menneskehandel*. Mennesker til salgs. <https://menneskertilsalgs.no/avdekking/tegn-og-indikatorer/barn-og-ungdom/>

United States Department of State publication office to monitor and combat trafficking in persons (2022). *Trafficking in persons report July 2022*. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/10/20221020-2022-TIP-Report.pdf>

Fagbøker

Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2021). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. (2. utg.). Gyldendal.

Dalland, O. (2022). *Metodisk tilnærming* (7. utg.). Gyldendal.

Follesø, F. (2020). Risiko, sjev og tilhørighet. *Hvilken betydning har ordene vi bruker i en barnevernsfaglig sammenheng?* Mevik, K. (Red.), *Barnevernspedagog: En grunnbok* (s. 113-121). Universitetsforlaget.

Grøholt, B., Weidle, B., Garløv, I. & Ramleth, R. *Lærebok i barne- og ungdomspsykiatri* (6. utg.). Universitetsforlaget.

Lover

Arbeidsmiljøloven. (2005). *Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv* (LOV-2005-06-17-62). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-06-17-62>

Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2021-06-18-97>

Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28>

Konvensjoner

De forente nasjoner (1989): *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Regjeringen. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

De forente nasjoner (2000). *Protokoll for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker, særlig kvinner og barn, som supplerer de forente nasjoners konvensjon mot grenseoverskridende organisert kriminalitet (Palermoprotokollen)*. Regjeringen. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/fns-protokoll-for-a-forebygge-bekjempe-o/id107341/>

Europarådet (1950). *Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen*. Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_2#KAPITTEL_2

